

ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН**ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ****(Үндсэн хуулийн эрх зүйн маргаан¹)**

ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛИЙН “ТАТВАР ТӨЛӨГЧ НЬ ТАТВАРЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ЗӨРЧСӨН БӨГӨӨД ХУУЛЬ ТОГТООМЖИД ЗААСАН ХУГАЦААНД ЗӨРЧЛӨӨ АРИЛГААГҮЙ, НЭГ ЗӨРЧЛИЙГ ГУРАВ БОЛОН ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ УДАА ДАВТАН ГАРГАСАН ТАТВАР ТӨЛӨГЧИЙН ТАЛААР ТАТВАРЫН АЛБА ТАТВАР ТӨЛӨГЧИЙН ЗӨВШӨӨРӨЛГҮЙГЭЭР НИЙТЭД МЭДЭЭЛЖ БОЛНО” ГЭСЭН ЗААЛТ НЬ ҮНДСЭН ХУУЛИЙГ ЗӨРЧСӨН ЭСЭХ ТУХАЙ

САНАМЖ: Энэхүү хураангуй нь цэцийн шийдвэрийг орлохгүй ба цэцийн дүгнэлтийн үндэслэлийг иргэд, олон нийтэд хүргэх зорилготой бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын дүгнэлт болно.

Шийдвэрийн дугаар: 04

Шийдвэрийн огноо: 2024 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэг *"Татвар төлөгч нь татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн бөгөөд хууль тогтоомжид заасан хугацаанд зөрчлөө арилгаагүй, нэг зөрчлийг гурав болон түүнээс дээш удаа давтан гаргасан татвар төлөгчийн талаар татварын алба татвар төлөгчийн зөвшөөрөлгүйгээр нийтэд мэдээлж болно"* гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад *"халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч ... эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ... Иргэний хувийн ... халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална"* гэж тус тус заасныг зөрчсөн.

Татварын ерөнхий хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1 дэх заалтад *"татвар төлөгчийн дансны мэдээлэл болон уг данстай холбоотой эзэмшигчийн талаарх мэдээллийг татварын албаны шаардсанаар тухай бүр"*, 34.4.3 дахь заалтад *"татвар төлөгчийн дансны гүйлгээний мэдээллийг татварын албанаас бичгээр, эсхүл цахим хэлбэрээр гаргасан хүсэлтийг үндэслэн"* гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад *"халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч ... эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ... Иргэний хувийн ба гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон*

¹ Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийг бүрэн эхээр нь үзэх холбоос:
<https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17333291452231>

байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" гэж заасныг тус тус зөрчөөгүй байна гэж шийдвэрлэжээ.

МАРГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ

Мэдээлэл гаргагчийн тайлбар: Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэгт "Татвар төлөгч нь татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн бөгөөд хууль тогтоомжид заасан хугацаанд зөрчлөө арилгаагүй, нэг зөрчлийг гурав болон түүнээс дээш удаа давтан гаргасан татвар төлөгчийн талаар татварын алба татвар төлөгчийн зөвшөөрөлгүйгээр нийтэд мэдээлж болно" гэсэн зохицуулалт нь хууль, шүүхийн шийдвэргүйгээр хүний эрх, эрх чөлөөнд халдах, иргэний хувийн, захидал харилцааны нууцыг нийтэд мэдээлэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Түүнчлэн, Татварын ерөнхий хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1², 34.4.3³ дахь заалтад татвар төлөгчтэй холбоотой мэдээллийг санхүүгийн эрх бүхий байгууллага татварын албанд хүргүүлэхээр зохицуулсан нь [шүүх, прокурорын зөвшөөрлөөр нэгжих ёстой байтал татварын байцаагч нэг албан хүсэлтээр хүний дансыг нэгжиж байгаа нь Үндсэн хууль зөрчиж байна](#). Иймд Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэг болон 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1, 34.4.3 дахь хэсэг нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтыг зөрчсөн гэжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгчийн тайлбар: "...Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан шударга ёсыг эрхэмлэн хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх үндсэн үүргээ ёсчлон биелүүлэхгүй татвараас зайлсхийх, зугтаах зөрчлүүд гарч байдаг...". Иймд Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэг нь "...иргэний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг зөрчихгүй, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, нөгөө талаас Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалтад Монгол Улсын иргэн шударга, хүнлэг ёсыг эрхэмлэн хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх үндсэн үүргийг ёсчлон биелүүлэхээр заасныг хэрэгжүүлэх ач холбогдолтой...".

Мөн татварын бүртгэл, ногдуулалтын үйл ажиллагаа нь нягтлан бодох бүртгэлийн анхан шатны баримт, бүртгэл, гүйлгээ, дансны мэдээлэлд үндэслэн хийгддэг. "...Татварын байгууллагын зүгээс хуульд заасан үндэслэлээр татвар төлөгчийн дансны мэдээлэл, уг данстай холбоотой эзэмшигчийн талаарх мэдээлэл, татвар төлөгчийн дансны гүйлгээний мэдээллийг холбогдох банк, санхүүгийн байгууллагаас авч хуулиар олгогдсон чиг үүргээ хэрэгжүүлж байгаа нь..." хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийг хязгаарлахгүй юм.

ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ЦЭЦИЙН ШИЙДВЭР

² Татварын ерөнхий хууль (2019) 34.4.1. "татвар төлөгчийн дансны мэдээлэл болон уг данстай холбоотой эзэмшигчийн талаарх мэдээллийг татварын албаны шаардсанаар тухай бүр";

³ ТЕХ-ийн 43.4.3. "татвар төлөгчийн дансны гүйлгээний мэдээллийг татварын албанаас бичгээр, эсхүл цахим хэлбэрээр гаргасан хүсэлтийг үндэслэн".

Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дахь хэсэг болон 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1, 34.4.3 дахь заалтын зохицуулалт нь Үндсэн хуулийн Арван зуравдугаар зүйлийн 13 дахь заалтын хувийн мэдээлэл халдашгүй байх эрхийг⁴ хязгаарласан байна. Иймд энэхүү хязгаарлалт нь хуульд тодорхой заасан, тохирсон байх, шүүхийн хяналтад байх гэсэн үндсэн шалгуурыг хангасан байх шаардлагатай.

1. Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэг Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар:

1.1. Хуульд тодорхой заасан байх зарчим нь "...үндсэн эрхийн хязгаарлалт хууль ёсны үндэслэл бүхий байх бөгөөд хэрэгцээ шаардлага, зорилго, хэрэгжүүлэх журам, хязгаарлалтын цар хүрээг тодорхой тусгасан байхыг шаарддаг..."⁵ Татварын ерөнхий хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт *"Татварын хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ"* гэжээ. Энэ хүрээнд чухам ямар хууль тогтоомжийн ямар заалтыг зөрчсөн тохиолдолд татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн гэж үзэх нь тодорхойгүй байна.⁶ Иймд "...холбогдох зохицуулалт нь эрх зүйн тодорхой байдлыг хангаагүй, улмаар үндсэн эрхийг зөвхөн хуульд тодорхой заасан үндэслэл, журмаар хязгаарлах талаарх Үндсэн хуулийн шаардлагад нийцэхгүй..."⁷

1.2. "...Тохирсон байх зарчмын дагуу үндсэн эрхийн хязгаарлалт нь тухайн хууль ёсны зорилгыг биелүүлэхэд чиглэж, уг хязгаарлалт болон зорилго хоорондоо уялдсан байхыг шаардана. Хуульд тодорхой заасан урьдач нөхцөл бий болсон тохиолдолд татвар төлөгчийн талаар нийтэд мэдээлэх нь бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх болон хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх иргэний үндсэн үүргийг биелүүлэхэд чиглэсэн төрийн хууль ёсны зорилгод уялдсан байна..."⁸

1.3. Татвар төлөгчийн мэдээллийг түүний зөвшөөрөлгүйгээр нийтэд мэдээлэх үйлдэлтэй холбогдуулж Захиргааны хэргийн шүүхэд гомдол гаргах эрх нээлттэй буюу шүүхэд хандах боломжийг олгосон.⁹

Иймд Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэг нь хуульд тодорхой заасан байх зарчмыг хангаагүй тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтын холбогдох хэсгийг зөрчсөн байна.

2. Татварын ерөнхий хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1, 34.4.3 дахь хэсэг Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар:

2.1. "... Татвар төлөгчийн дансны мэдээлэл, уг данстай холбоотой эзэмшигчийн талаарх мэдээлэл, дансны гүйлгээний мэдээллийг банк, санхүүгийн байгууллагаас дээр дурдсан үндэслэл, журмаар гаргуулж

⁴ "...Хувийн мэдээлэл халдашгүй байх эрх нь хүн өөрийн хувийн мэдээллийг нийтэд дэлгэх эсэх, хэзээ, ямар хэмжээгээр дэлгэхээ шийдэх, мөн хувийн мэдээллийг хязгааргүйгээр цуглуулах, хадгалах, боловсруулах, ашиглах, бусдад дамжуулахаас хамгаалуулах зэрэг агуулгатай..." Үндсэн хуулийн Цэцийн 2024 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 04 дүгээр дүгнэлт, үндэслэл хэсгийн 1.2-ийн 2 дахь цогцолбор.

⁵ Үндэслэл хэсгийн 2.1-ийн 1 дэх цогцолбор.

⁶ Үндэслэл хэсгийн 2.1-ийн 3 дахь цогцолбор.

⁷ Үндэслэл хэсгийн 2.1-ийн 5 дахь цогцолбор.

⁸ Үндэслэл хэсгийн 2.2.2 дахь хэсэг.

⁹ Үндэслэл хэсгийн 2.3-ын 2 дахь цогцолбор.

авснаар хангагдах нийтийн ашиг сонирхол нь энэ тохиолдолд хувийн мэдээлэл халдашгүй байх эрхийн хамгаалалтаас илүү ач холбогдолтой...”.¹⁰

- 2.2. “...Татварын ерөнхий хуулийн 81 дүгээр зүйлд татварын албаны шийдвэр, үйл ажиллагаанд холбогдох гомдлоо татвар төлөгч харьяаллын дагуу хандаж шийдвэрлүүлэх, учирсан хохирлоо нөхөн төлүүлэх эрхтэй талаар тусгасан...”.¹¹ Мөн Захиргааны хэргийн шүүхэд нэхэмжлэл гарган шийдвэрлүүлэх эрх нээлттэй буюу шүүхэд хандах боломжийг олгосон.

Иймд Татварын ерөнхий хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4.1, 34.4.3 дахь заалт нь хуульд тодорхой заасан, тохирсон байх, шүүхийн хяналтад байх гэсэн үндсэн гурван зарчмыг хангасан байх тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтын холбогдох хэсгийг зөрчөөгүй байна.

3. Дээрх үндэслэлээр Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсэгт *“Татвар төлөгч нь татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн бөгөөд хууль тогтоомжид заасан хугацаанд зөрчлөө арилгаагүй, нэг зөрчлийг гурав болон түүнээс дээш удаа давтан гаргасан”* гэж заасныг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2024 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй гэж шийдвэрлэжээ.¹²

---oOo---

¹⁰ Үндэслэл хэсгийн 3.2.4-ийн 2 дахь цогцолбор.

¹¹ Үндэслэл хэсгийн 3.3-ын 1 дэх цогцолбор.

¹² Татварын ерөнхий хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.4 дэх хэсгийг 2025 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн хуулиар *“Татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор дараах мэдээллийг татварын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага татвар төлөгчийн зөвшөөрөлгүйгээр жагсаалт хэлбэрээр албан ёсны цахим хуудсанд нийтэлж, олон нийтэд мэдээлнэ:*

13.4.1. “санхүүгийн баримтыг хуурамчаар үйлдсэн эсэх нь хууль хяналтын байгууллагаар хянан шалгагдаж байгаа татвар төлөгчийн нэр, татвар төлөгчийн дугаар, шалгагдаж байгаа асуудлын талаарх мэдээллийг хууль хяналтын байгууллагаас мэдээлэл ирсэн тухай бүрд”;

13.4.2. “хууль хяналтын байгууллагын, эсхүл шүүхийн шийдвэрээр эрэн сурвалжлагдаж байгаа татвар төлөгчийн нэр, татвар төлөгчийн дугаарыг тухай бүрд”. гэж өөрчлөн найруулсан.

<https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14403>